

12. Sprawy z zakresu powszechnego obowiązku obrony

Powyższy symbol (624) obejmuje sprawy ze skarg na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej w przedmiocie odmowy przeznaczenia do odbywania służby zastępczej, Rejonowej Wojskowej Komisji Lekarskiej w W. oraz Mazowieckiej Wojewódzkiej Komisji Lekarskiej w W., których przedmiotem jest zdolność do służby wojskowej, kategoria zdolności do służby wojskowej i związek stwierdzonych schorzeń ze służbą wojskową. Ponadto symbol ten obejmuje sprawy ze skarg na orzeczenia Centralnej Wojskowej Komisji Lekarskiej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Centralnej Komisji Lekarskiej MSWiA, właściwych komisji lekarskich orzekających o zdolności do służby i związku chorób, ułomności i śmierci ze służbą funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego i Biura Ochrony Rządu. W zakres tego symbolu wchodzi też sprawy ze skarg na inne decyzje (niedotyczące powszechnego obowiązku obrony), wydawane na podstawie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.).

12.1. Skargi na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej

W roku 2007 w orzecznictwie Sądu w sprawach ze skarg na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej nie wystąpiły istotne zmiany w porównaniu z orzecznictwem za rok 2006. Skargi na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej były najczęściej oddalane (np. wyrok z dnia 15 czerwca 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 400/07** oraz wyrok z dnia 8 stycznia 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 1402/06**). Sąd podzielał ocenę prawną, dokonywaną w takich sprawach przez komisje, iż deklarowana przez skarżących doktryna religijna lub zasady moralne nie odpowiadają wymogom art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz. U. Nr 223, poz. 2217 ze zm.), zatem nie kwalifikują skarżących do odbycia służby zastępczej. Przywołany przepis wymaga wskazania w wyznawanej doktrynie religijnej podstawy wyłączającej możliwość odbywania służby wojskowej oraz wykazania rzeczywistych związków z wyznawaną doktryną religijną, albo

wskazania wyznawanych zasad moralnych, które pozostają w sprzeczności z obowiązkami żołnierza odbywającego służbę wojskową. W wyroku z dnia 8 marca 2007 r. w sprawie o **sygn. akt II SA/Wa 3/07** Sąd podkreślił, że tylko rzeczywiste spełnienie którejs z tych przesłanek umożliwia skorzystanie z instytucji służby zastępczej. Tymczasem deklarowanie pacyfizmu, niezgody na przemoc, agresję, wojnę jako metodę rozwiązywania konfliktów, cierpienie cywilnych ofiar wojen, należą do kanonu kultury. Zadeklarowanie takich wartości nie wyklucza służby wojskowej, która z definicji ma charakter obronny, a nie agresywny. Skarżący, jak dalej wywodził Sąd, powołał się na wartości o charakterze aksjomatu cywilizacyjnego. Nie są one wyjątkowymi, tym bardziej w stopniu wykluczającym służbę wojskową, zasadami moralnymi, których wymaga art. 11 ustawy o służbie zastępczej. Między wyznawanymi przez skarżącego wartościami a ideą i praktyką służby wojskowej polskich Sił Zbrojnych nie ma merytorycznej, aksjologicznej sprzeczności. Broń może rzeczywiście służyć do zabijania, żołnierz zasadniczej służby wojskowej przygotowywany też jest na ewentualność takiego właśnie użycia broni, ale jej celem jest przede wszystkim obrona. Z tego też względu walka żołnierza nie jest niemoralna, jak twierdził skarżący, a żołnierze podlegają takim samym, ogólnym zasadom moralnym, jak inni ludzie. Między służbą wojskową, użyciem broni, nawet w celu zabicia napastnika, a poszanowaniem drugiego człowieka i unikaniem jego krzywdy, nie ma sprzeczności. Sąd skonstatował ponadto, że przeznaczenie do służby zastępczej ma charakter wyjątkowy. Nie uzasadnia przeznaczenia do tej służby samo zadeklarowanie pewnych wartości. Tym bardziej nie jest wystarczające zadeklarowanie wartości o charakterze powszechnym, nawet jeśli w subiektywnym przeświadczeniu skarżącego między tymi wartościami a służbą wojskową zachodzi zasadnicza sprzeczność. Istotne jest bowiem obiektywne, weryfikowalne ustalenie, że nie ma sprzeczności pomiędzy deklarowanymi przez skarżącego przekonaniem a spełnieniem powszechnego obowiązku obrony. W przeciwnym wypadku służba zastępcza mogłaby się stać regułą, a ustawa o służbie zastępczej, zamiast stanowić regulację pozwalającą uniknąć rzeczywistego konfliktu sumienia poborowego, mogłaby sprzyjać różnego rodzaju nadużyciom, podejmowanym w celu uniknięcia zasadniczej służby wojskowej.

W wyroku z dnia 8 marca 2007 r. Sąd ocenił ponadto, że wydanie orzeczenia pod nieobecność skarżącego na posiedzeniu właściwej komisji wojewódzkiej do spraw służby zastępczej (organ I instancji) nie może być uznane za proceduralne uchybienie

organu, gdyż skarżący nie wnosił nawet o zmianę terminu tego posiedzenia, podając dopiero w odwołaniu, że chciał, ale z przyczyn losowych nie mógł wziąć w nim udziału.

W innych sprawach, w których Sąd oddalał skargi na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej, argumentacja Sądu była analogiczna, jak w wyroku z dnia 8 marca 2007 r.

Na istotny obowiązek uzyskania zgody właściwego wojskowego komendanta uzupełnień na wyjazd poborowego za granicę, trwający ponad 2 miesiące, zwrócił uwagę Sąd w wyroku z dnia 25 maja 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 390/07**. Sąd w uzasadnieniu wyroku oddalającego skargę zauważył, że skarżący nie skorzystał z możliwości przedstawienia swoich poglądów wobec organów i uprawdopodobnienia okoliczności przedstawionych we wniosku, choć organy orzekające w sprawie dwukrotnie w toku instancyjnym stwarzały mu taką możliwość. Przebywanie poza granicami kraju, podjęcie tam pracy i brak możliwości uzyskania dni wolnych na osobiste stawienie się przed komisją, nie jest usprawiedliwieniem nieobecności na posiedzeniu Komisji do Spraw Służby Zastępczej. Te okoliczności stanowią bowiem świadomy wybór strony i są konsekwencją unikania odpowiedzialności za łamanie prawa. Trzeba mieć bowiem na uwadze, jak dalek uzasadniał Sąd, że na podstawie § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 czerwca 2004 r. w sprawie wojskowego obowiązku meldunkowego, obowiązku powiadamiania wojskowego komendanta uzupełnień oraz uzyskiwania zezwolenia na wyjazd i pobyt za granicą (Dz. U. Nr 140, poz. 1480 ze zm.) osoby podlegające obowiązkowi czynnej służby wojskowej są obowiązane do złożenia wniosku o uzyskanie zezwolenia na wyjazd i pobyt za granicą do wojskowego komendanta uzupełnień właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące. Jak wynika z ustaleń organu, wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej skarżący złożył już po wszczęciu postępowania karnego w przedmiocie uchylania się od służby wojskowej. Zatem jest wysoce prawdopodobne, że skarżący nie jest zainteresowany przyjazdem do Polski i uregulowaniem spraw związanych z ciężącym na nim powszechnym obowiązkiem obrony.

W nielicznych przypadkach Sąd uwzględniał skargi na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej. W wyroku z dnia 6 września 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 470/07**, Sąd uchylił wydane orzeczenia organów obydwu instancji, wskazując, że zawarte w nich uzasadnienia są lakoniczne, nie odnoszą się do argumentów

podniesionych przez skarżącego w toku postępowania administracyjnego. Jak zauważył Sąd, w ocenie tak organu I instancji, jak też Komisji do Spraw Służby Zastępczej, podnoszony przez poborowego wegetarianizm jest wyłącznie jego werbalnym oświadczeniem i nie pozostaje w sferze jego aktywności życiowej. Sąd uznał jednak, że z akt administracyjnych nie wynika, aby tak sformułowane stwierdzenie zostało dokonane w oparciu o ustalenia poczynione w toku postępowania. Treść stosownego protokołu z posiedzenia organu I instancji i zamieszczone w nim pytania zadane poborowemu miały charakter ogólny. Pytania te zostały zadane poborowemu w oderwaniu od przyczyn podanych przez niego w uzasadnieniu wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej. Ponadto, żadne z powyższych pytań, ze względu na swoją ogólnikowość, nie miało na celu wyjaśnienia związku deklarowanego przez poborowego wegetarianizmu ze sferą jego aktywności życiowej. Organy, prowadząc postępowanie w przedmiotowej sprawie, nie rozważyły, z jakich pobudek poborowy stosuje wegetarianizm (w odmianie weganizmu), czy są to tylko pobudki moralno – etyczne (niechęć do spożywania mięsa jako sprzeciw wobec zabijania zwierząt lub też jako wyraz stylu życia opierającego się na ścisłych regułach etycznych, zakładających nieszkodzenie innym istotom żywym w powiązaniu z szeroko rozumianą ekologią), czy może mają one charakter religijny (zakaz spożywania mięsa przewidziany przez niektóre religie i ruchy religijne – islam, hinduizm, rastafarianizm), czy też może wegetarianizm ten ma podłoże czysto zdrowotne, czy też zachodzą tu jeszcze inne pobudki. W konsekwencji określenie pobudek stosowania przez skarżącego wegetarianizmu pozwoliłoby na jednoznaczne stwierdzenie, czy wegetarianizm ten leży u podstaw zasad moralnych skarżącego i czy rzeczywiście poborowy jest wegetarianinem/weganinem. Dopiero tego rodzaju ustalenia mogłoby otworzyć drogę do dalszych rozważań, czy w warunkach służby wojskowej możliwe będzie zapewnienie poborowemu poszanowania jego zasad (wegetarianizmu/weganizmu), np. odpowiedniej diety, co tym samym sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy wegetarianizm, jako składnik wyznawanych zasad moralnych poborowego, stanowi istotną przeszkodę dla odbycia służby wojskowej. Ponadto, w ocenie Sądu, poborowy powinien w sposób aktywny wykazywać autentyczny związek z wegetarianizmem/weganizmem, przedstawiając dowody na poparcie twierdzeń zawartych we wniosku o przeznaczenie go do służby zastępczej.

Wnoszone w prezentowanych sprawach skargi na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej Sąd często odrzucał, a w jednym przypadku – postępowanie sądowe umorzył. Przyczyną odrzucania skarg było uchybienie terminu na ich wniesienie, w tym wynikające z ich wniesienia co prawda w terminie określonym w art. 53 § 1 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, ale bezpośrednio do Sądu bądź za pośrednictwem organu I instancji (np. postanowienie z dnia 28 czerwca 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 997/07** oraz postanowienie z dnia 16 stycznia 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 4/07**), zamiast za pośrednictwem organu odwoławczego. Sąd oraz organ I instancji skierowali przy tym skargę do organu odwoławczego już po upływie 30 dni od otrzymania przez skarżącego orzeczenia organu II instancji. W kilku sprawach (np. postanowienie z dnia 26 kwietnia 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 387/07**) Sąd odrzucał skargi z uwagi na nieuzupełnienie w terminie ich braków formalnych – zwykle brak odpisu skargi dla uczestnika. Powodem umorzenia postępowania było natomiast cofnięcie skargi.

Od orzeczeń Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, wydawanych w sprawach ze skarg na orzeczenia Komisji do Spraw Służby Zastępczej, nie były wnoszone skargi kasacyjne, zatem orzeczenia te stały się prawomocne. W tylko jednym przypadku (wyrok z dnia 19 lutego 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 2323/06**) wniesiona została skarga kasacyjna, ale Naczelny Sąd Administracyjny ją odrzucił, gdyż nie odpowiadała ona wymogom art. 176 w związku z art. 174 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

12.2. Sprawy ze skarg na decyzje wydawane na podstawie przepisów rozdziału VIII ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej

W roku 2007 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie rozpoznawał ponadto skargi wniesione na decyzje Wojewody Mazowieckiego, wydane w sprawach unormowanych w dziale VIII ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.), tj. z zakresu świadczeń na rzecz obrony. Decyzje w tych sprawach zostały przez Sąd uchylone (wyroki z dnia 19 stycznia 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 1911/06** i **II SA/Wa 2284/06**). Powody ich uchylecia były procesowe – w pierwszej sprawie na

skarżącego został nałożony obowiązek świadczenia (pobranie samochodu i przekazanie go do dyspozycji jednostki wojskowej), ale z uzasadnienia decyzji wynikało, że tym obowiązkiem obciążona została zupełnie inna osoba, niż wymieniona w jej sentencji i będąca jej adresatem. Naruszyło to art. 107 K.p.a. Z kolei w drugiej sprawie Sąd uchylił wydane decyzje z uwagi na wadliwe uzasadnienie – brak wskazania jakichkolwiek motywów nałożenia obowiązku, a ograniczenie się wyłącznie do podania podstawy prawnej. Od wyroków z 19 stycznia 2007 r. nie wniesiono skargi kasacyjnej, stały się więc one prawomocne.

12.3. Sprawy ze skarg na orzeczenia właściwych komisji lekarskich

W sprawach ze skarg na orzeczenia poszczególnych komisji lekarskich, orzekających o zdolności do odbywania zawodowej służby wojskowej, czynnej służby wojskowej, zdolności do dalszej zawodowej służby wojskowej lub w poszczególnych służbach (ABW, CBA itd.), związku chorób, ułomności i śmierci żołnierzy (funkcjonariuszy) ze służbą, orzecznictwo Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie w roku 2007 zachowało ciągłość względem roku 2006.

W większości spraw skargi na orzeczenia Rejonowej Komisji Lekarskiej w W. w przedmiocie zdolności do zawodowej lub czynnej służby wojskowej były oddalane (np. wyrok z dnia 19 marca 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 2158/06**, prawomocny, a także wyrok z dnia 4 lipca 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 777/07**, prawomocny). Sąd po analizie wydanych w sprawie orzeczeń dochodził do konkluzji, że zostały one wydane przez właściwy organ, działający we właściwym składzie, orzeczenia zawierają wszystkie elementy koniecznego uzasadnienia, określone w art. 107 § 3 K.p.a., są wyczerpujące i odnoszą się do stanowiska skarżącego prezentowanego w toku postępowania przed komisjami. Sąd nie znajdował więc w tych sprawach powodów do uwzględnienia skarg.

W nielicznych przypadkach orzeczeń komisji, wydawanych w sprawach zdolności do służby wojskowej, skargi zostały uwzględnione. W wyroku z dnia 26 października 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 976/07** (nie wniesiono od niego skargi kasacyjnej, choć dotychczas nie została stwierdzona prawomocność) w sprawie ze skargi na orzeczenie Mazowieckiej Wojewódzkiej Komisji Lekarskiej, Sąd uchylił zaskarżone orzeczenie, choć z powodów innych, niż wskazane w skardze. Sąd stwierdził naruszenie przez

Komisję odwoławczą zakazu *ne peius* oraz brak wskazania przez ten organ ewentualnego rażącego naruszenia prawa lub interesu społecznego w orzeczeniu organu I instancji (art. 139 K.p.a.). Z kolei, w wyroku z dnia 2 marca 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 1894/06** (prawomocny) w sprawie ze skargi na orzeczenie Rejonowej Wojskowej Komisji Lekarskiej w W., Sąd stwierdził nieważność wydanych w sprawie orzeczeń. Sąd zauważył bowiem, że organ odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie komisji I instancji, choć orzeczenie to nie zostało podpisane przez wszystkich członków komisji. Późniejsze, powtórne doręczenie skarżącemu orzeczenia podpisanego przez wszystkich członków organu I instancji nie mogło być uznane za skuteczne. Istotne jest przy tym, że Sąd stwierdził nieważność wydanych orzeczeń w całym zakresie – zarówno w przedmiocie zdolności do zawodowej służby wojskowej, jak też w przedmiocie związku stwierdzonej choroby ze służbą wojskową.

W roku 2007 skargi na orzeczenia właściwych komisji w zakresie zdolności do służby wojskowej były często odrzucane, zazwyczaj z powodu uchybienia terminu na ich wniesienie (np. postanowienie z dnia 30 października 2007 r. o **sygn. akt II SA/Wa 1451/07** – nie wniesiono skargi kasacyjnej, choć dotychczas nie została stwierdzona prawomocność postanowienia). W sprawie o **sygn. akt II SA/Wa 1937/06** (postanowienie z dnia 24 stycznia 2007 r., prawomocne) Sąd ponownie odrzucił skargę na orzeczenie Centralnej Wojskowej Komisji Lekarskiej w przedmiocie związku choroby ze służbą, po uchyleniu przez NSA poprzedniego postanowienia, także odrzucającego tę skargę. Pierwsze postanowienie WSA w Warszawie wskazywało bowiem, jako podstawę odrzucenia skargi, art. 58 § 1 pkt 6 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, (inne przyczyny niedopuszczalności skargi) podczas, gdy z jego uzasadnienia wynikało, że rzeczywistym powodem odrzucenia był pkt 1 tego przepisu (brak właściwości sądu administracyjnego). Tymczasem w sprawie tej skargi sąd powszechny uznał się już wcześniej, przed wydaniem pierwszego orzeczenia WSA, za niewłaściwy i przekazał skargę (prawomocnym postanowieniem) do sądu administracyjnego. NSA zauważył w związku z tym, że to pierwsze postanowienie WSA naruszyło art. 58 § 4 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. W postanowieniu z 24 stycznia 2007 r. powodem odrzucenia skargi było zatem uchybienie terminu do jej wniesienia.

W sytuacji gdy skarżący wnosili skargi na orzeczenia właściwych komisji, nie ograniczając jej przedmiotu tylko do tej części orzeczenia, która dotyczy zdolności do

służby, Sąd rozpoznawał skargę w zakresie zdolności do służby (zwykle w tym zakresie skargę oddalał), natomiast w zakresie związku stwierdzonego schorzenia lub choroby ze służbą – skarga była odrzucana (np. wyrok z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie ze skargi na orzeczenie Centralnej Komisji Lekarskiej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, **sygn. akt II SA/Wa 514/07**, prawomocny). Odnosnie odrzucenia skargi w zakresie dotyczącym związku stwierdzonego schorzenia lub choroby ze służbą, Sąd nadal powoływał się na ugruntowaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie zasadę, iż orzeczenia komisji dotyczące związku chorób lub śmierci ze służbą są częścią cywilnego postępowania dowodowego (postanowienie NSA z dnia 6 listopada 2000 r., sygn. akt OSA 1/00, ONSA 2001/2/47, a także uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1999 r. sygn. akt III ZP 9/99, OSNAPiUS 2000, nr 5, poz. 167). Orzeczenia w tej części podlegają kontroli w postępowaniu cywilnym w przedmiocie świadczeń emerytalnych, rentowych bądź odszkodowawczych. Właściwość sądu administracyjnego jest tu wyłączona.